THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

אָפענע ים האָפנונג אין האַרץ פונם קאָנטינענט

דער סוד. לאָרענס יס־וועג פּראָיעקט איז אַן אַלטער פּלאַן, וועגן וועלכן מען האָט גערעדט שוין פאַר צענדליקער יאָרן. זיין נוצלאַכקייט און פּראַקטישקייט איז שוין לאַנג אַנערקענט געוואָרן, און כאָטש עס זיינען דאָ גאַנץ באַשטימטע אינטערעסן אין דער וועלט קעגן דעם פּראָיעקט, וואָלט ער שוין לאַנג דורכגעפירט געוואָרן, ווען ניט דאָס, וואָס ס'פאָדערט זיך פאַר דעם א ריזיקער אינוועסטמענט פון קרוב צו א האַלבן ביליאָן דאָלאַר, און וואָס זיין דורכפיר היינגט אָפּ ניט אָן קאַנאַדע אַליין, נאָר אויך אָן די פאַראייניקטע שטאַטן, וועלכע האָבן צו דעם סיי א טעריטאָריעלע און סיי עקאָנאָמישע שייכות.

דאָס וואָס דער דורכפיר פון דעם פּלאַן איז אָפּגעהאַנגען פון צוויי מלוכות, האָט הויפּטזאַכלאַך מאַרמאָזירט זיין דורכפיר. יעדער צד האָט געזוכט געוויסע פאָרצוגן פאַר זיך אין דעם מסחר, און דער־צו האָט יעדער צד ביי זיך געמוזט רעכענען זיך מיט די אייגענע קענערישע פּאָליטישע כחות, וואָס האָבן אויף אַלע אופנים געזוכט צו צעשטערן דעם פּלאַן.

עס זעט אָבער אויס, אז אָט די אַלע שטערונגען זיינען באַזייטיקט געוואָרן. ביידע צדדים האָבן זיך וועגן דעם פּלאַן שוין אויף אַזאַר פיל צוזאַמענגערעדט, אז לעצטע וואָך האָט פּרעמיער בענעט פון איין זייט, און פרעזידענט הואוועער פון דער צווייטער זייט, אָנגענומען וועגן א קאָנפערענץ פון ביידע צדדים מיטן צוועק צו דערגרייכן אַן אָפּמאַך פאַר דעם דורכפיר פון דעם סוד. לאָרענס יס־וועג פּראָיעקט. דאָס מיינט איינגנלאַך, אז דער פּלאַן האַלט שוין ביי פאַרווירקלאַכט וועגן.

דער פּראָיעקט באַשטייט אינקורצן אָט אין וואָס: א סיסטעם פון קאַנאַלן וועט דורכגעפירט ווערן, הויפּטזאַכלאַך דורך דעם סוד. לאָ־רענס טייך וואָס וועט פאַר דעם צוועק גערייניקט אין טיפער געראָבן ווערן, דורך וועלכע גרויסע אָקעאַן שיפן זאָלן קאָנען גיין פון דר גרויסע לייקס אינס אָקעאַן אריין. די האַפנונג אויף די גרויסע לייקס וועלן אזוי פאַרוואַנדלט ווערן אין אָפענע יס האַפנונג. אזוי ווי אויף א שיף געלאָדן מיט ווייץ פאַר ענגלאַנד אין פאָרט־ווילליאַם, אינם האַרצן פונם אַמעריקאַנער קאָנטינענט. קאָנען שווימען דירעקט קיין ענגלאַנד. און עס וועט מער ניט נויטיק זיין צו מאַכן די קאָסטבאַרע איבערלאַדונגען און טייערע אייזנבאַן פאַרבינדונגען צו טראַנספּאָרטירן דעם לאַד צום באַשטימטן פּלאַץ.

און פונקט אזוי וועלן פאַרוואַנדלט ווערן אין אָפענע יס־האַפנונג א גאַנצע רייע וויכטיקערע אַמעריקאַנער צענטערן פון מיטל־וועסט, ווי שיקאַגאָ, דעטראָיט, באַפאַלאָ, דולוט און א. וו.

דאָס וועט זיין פון גוואַלדיקער באַדייטונג פאַר די באַטרעפנדיקע פונקטן און פאַר דער וועסט כללי. מערב קאַנאַדע וועט פון דעם יעקט, וואָלט ער שוין לאַנג דורכגעפירט געוואָרן, ווען ניט דאָס, וואָס ס'פאָדערט זיך פאַר דעם א ריזיקער אינוועסטמענט פון קרוב צו א האַלבן ביליאָן דאָלאַר, און וואָס זיין דורכפיר היינגט אָפּ ניט אָן קאַנאַדע אַליין, נאָר אויך אָן די פאַראייניקטע שטאַטן, וועלכע האָבן צו דעם סיי א טעריטאָריעלע און סיי עקאָנאָמישע שייכות.

דאָס וואָס דער דורכפיר פון דעם פּלאַן איז אָפּגעהאַנגען פון צוויי מלוכות, האָט הויפּטזאַכלאַך מאַרמאָזירט זיין דורכפיר. יעדער צד האָט געזוכט געוויסע פאָרצוגן פאַר זיך אין דעם מסחר, און דער־צו האָט יעדער צד ביי זיך געמוזט רעכענען זיך מיט די אייגענע קענערישע פּאָליטישע כחות, וואָס האָבן אויף אַלע אופנים געזוכט צו צעשטערן דעם פּלאַן.

עס זעט אָבער אויס, אז אָט די אַלע שטערונגען זיינען באַזייטיקט געוואָרן. ביידע צדדים האָבן זיך וועגן דעם פּלאַן שוין אויף אזאַר פיל צוזאַמענגערעדט, אז לעצטע וואָך האָט פּרעמיער בענעט פון איין זייט, און פרעזידענט הואוועער פון דער צווייטער זייט, אָנגענומען א קאָנפערענץ פון ביידע צדדים מיטן צוועק צו דערגרייכן אַן אָפּמאַך פאַר דעם דורכפיר פון דעם סוד. לאָרענס יס־וועג פּראָיעקט. דאָס מיינט איינגנלאַך, אז דער פּלאַן האַלט שוין ביי פאַרווירקלאַכט וועגן.

דאָס וויכטיקסטע פּראָבלעם, צוליב וועלכן ס'איז געשאַפן געוואָרן די אזוי גערופענע נאַציאָנאַלע רעגירונג, איז אָנשטאָט געוואָרן מיט א וואָרט־דערבאַרער שנעלקייט. אין א משך פון פופצן טעג איז סאַנאָדענען, דעם ענגלישן פינאַנץ־מיניסטער, געלונגען צו דורכפירן דורך דעם קאָמונען־הויז זיין האַרבן פּלאַן וואָס דאַרף פאַרהיטן דעם בודזשעט פון דעם צוקונפטיקן יאָר (1932־1933) פון א דעפיציט פון 170 מיליאָן פונט (מיי'ס קאָמיסיע האָט בלויז פאַראויס־געזען 150 מיליאָן). ס'איז נאָך, פאַרשטענדלאַך, זייער צרה'דיק מיטן בודזשעט וואָס איז איצט אין לויף (1931־1932); ווי ס'ווייזט זיך אויס פעלט פאַר אים אַליין אויס א חשבון פון קרוב צו 75 מיליאָן פונט. נאָר די מיטלען, וואָס זיינען אָנגעצייכנט געוואָרן דורכן קאַביניעט און באַשטע־טיקט געוואָרן דורכן פאַרלאַמענט, ניי עון שוין איצט אריין אין קראַפט. ס'האָפט, אַלזאָ, אז ביזן 31טן מאַרץ 1932, ד. ה. ביזן טאָג, ווען ס'פאַנגט זיך אָן דער נייער בודזשעט, וועט געלונגען צו אויסלייזן די הכנסות און די הוצאות פונם ענגלישן מלו־כה אוצר.

צו אָט דעם גלייכגעוויכט וועט מען קומען, ווי באַקאַנט, דורך צוויי וועגן: דורך פאַרקלענערן די הוצאות און דורך פאַרגרעסערן די הכנסות.

פונם שניידן די אויסגאַבן וועלן ליידן די פאָלגנדע אַנשטאַלטן:

1). דער פאַנד פאַר אַרבעטסלאָזי־קייט מיט — — 35 מיליאָן פונט.
2) דאָס מיניסטעריום פאַר ביל־דונג מיט — — 10 מיליאָן פונט.
3) מיניסטעריום פון בויאַנען מיט — — — 7 מיליאָן פונט.
4) אַרמיי מיט — — 5 מיליאָן פונט.
5) צעוויילע אַמטן מיט — — — 5 מיליאָן פונט.
6) אַנדערע אינסטיטוציעס מיט — — — 8 מיליאָן פונט.
— צוזאַמען — 70 מיליאָן פונט.

דער דאָזיקער סכום וועט נאָך פאַרגרעסערט ווערן מיט צוואַנציק מיליאָן פונט דערמיט, וואָס די פונ־ציק מיליאָן פונט, וועלכע זיינען יאָר איין יאָר אויס באַנוצט צו דעקן די אינערלאַכע מלוכה חובות, וועלן ווערן פאַרקלענערט ביז א ערך דרייסיק מי־ליאָן. אזוי ארום וועט מען אין אַלגע־מיין אָפּשאַפן א חשבון פון ציניק־מיליאָן פונט שטערלינג.

די אכציק מיליאָן, וואָס מ'דאַרף נאָך האָבן, כדי צו דערגרייכן צום גלייכגעוויכט, וועט מען אַרויסבאַקו־מען פונם לאַנד דורך נייע שטייערן.

אָט זיינען די נייע עיקר'דיקע מאַק־סען:

1) דער הכנסה שטייער שטייגט ביז 25 פּראָצענט, אנשטאָט די פרי־ערדיקע 22½ פאַרן מיטעלן קלאַס; ס'ווערן פאַרקלענערט ביז א מיניכום דיי דערלייכטערונגען, וואָס מ'האָט נעמאַכט ביז איצט ביים צאָלן דעם דאָזיקן שטייער פאַר גרויסצאָליקע משפחות. דאַנעבן פאַר די גרויס הענד לער וועדט דער הכנסה שטייער פאַר־גרעסערט מיט גאַנצע צען פּראָצענט.

2) דער שטייער פון ספּעקולאַציע וועדט געמאַכט אויף פופצן פּראָצענט;

3) פון ביר וועט מען נעמען מיט איין פּענס מער פאַר יעדע 405 גראַם.

5) דער טאַקס פאַר משקה ווערט פאַרגרעסערט מיט צוויי פּענס פאַר יעדע פיר ליטער.

נאָר ניט נעקוקט אויף די דאָזיקע שריט מצד דער ענגלישער רעגירונג צו פאַרהיטן איר בודזשעט, איז אלס געשטיגן פון טאָג צו טאָג דער אָפּ־פלוס פון נאָלד פונם ענגלישן מלוכה־אוצר; אנדערש ריידנדיק: די אויס־לענדישע קרעדיט אנשטאַלטן, וועלכע האָבן ביז איצט געהאַלטן קאַלאַסאַלע סכומים אין די ענגלישע בענק, האָבן זיך גאַר שטאַרק איבערגעשראָקן פאַרן גרויס־ברוטאַנישן פינאַנציעלן קריזיס און זיי האָבן אָנגעהויבן אָן לאַנגע וואַרטענישן אָפּרופן זייערע געלדער. און מ'קאָן זיי ניט באַשולדיקן: די פאַראויסשטייענדע וואָלן צום פאַרלאַ־מענט, די אומרואיקע שטימונג אינם פלאַט, די פאַרשיידענע שטעלונגען אינם קאַבינעט וועפּא צו דער פראַגע מכח אריינפירן דעם פּראָטעקציאָניזם טאַריף, — דאָס אלס האָט געשאַפן סיי אין ענגלאַנד און סיי אין אויס־לאַנד אַן אומרואיקע שטימונג און פאַרשטאַרקט דאָס אָפּרופן פון די אַנ־געטרויטע קאַפּיטאַלן. ווי אַן אָפּציי־מיין אָפּשאַפן א חשבון פון ציניק־מיליאָן פונט שטערלינג.

די אכציק מיליאָן, וואָס מ'דאַרף נאָך האָבן, כדי צו דערגרייכן צום גלייכגעוויכט, וועט מען אַרויסבאַקו־מען פונם לאַנד דורך נייע שטייערן.

אָט זיינען די נייע עיקר'דיקע מאַק־סען:

1) דער הכנסה שטייער שטייגט ביז 25 פּראָצענט, אנשטאָט די פרי־ערדיקע 22½ פאַרן מיטעלן קלאַס; ס'ווערן פאַרקלענערט ביז א מיניכום דיי דערלייכטערונגען, וואָס מ'האָט נעמאַכט ביז איצט ביים צאָלן דעם דאָזיקן שטייער פאַר גרויסצאָליקע משפחות. דאַנעבן פאַר די גרויס הענד לער וועדט דער הכנסה שטייער פאַר־גרעסערט מיט גאַנצע צען פּראָצענט.

2) דער שטייער פון ספּעקולאַציע וועדט געמאַכט אויף פופצן פּראָצענט;

3) פון ביר וועט מען נעמען מיט איין פּענס מער פאַר יעדע 405 גראַם.

5) דער טאַקס פאַר משקה ווערט פאַרגרעסערט מיט צוויי פּענס פאַר יעדע פיר ליטער.

נאָר ניט נעקוקט אויף די דאָזיקע שריט מצד דער ענגלישער רעגירונג צו פאַרהיטן איר בודזשעט, איז אלס געשטיגן פון טאָג צו טאָג דער אָפּ־פלוס פון נאָלד פונם ענגלישן מלוכה־אוצר; אנדערש ריידנדיק: די אויס־לענדישע קרעדיט אנשטאַלטן, וועלכע האָבן ביז איצט געהאַלטן קאַלאַסאַלע סכומים אין די ענגלישע בענק, האָבן זיך גאַר שטאַרק איבערגעשראָקן פאַרן גרויס־ברוטאַנישן פינאַנציעלן קריזיס און זיי האָבן אָנגעהויבן אָן לאַנגע וואַרטענישן אָפּרופן זייערע געלדער. מ'קאָן זיי ניט באַשולדיקן: די אויס־לענדישע אנשטאַלטן, וועלכע האָבן אַן אינטערעס אין דער וועלט, ווי אין פרעמד געלט, האָבן אויפגעגעבן אַלע אידישע תפילות דאָס וואָרט "חיים" לעבן: פרי־ער בעט דער איד ביי נאַכט, ער זאָל אים שענקען דאָס לעבן אין דערנאָך איז ער מתפלל אויף פרנסה. פריער קומט דער ותתן לנו חיים ארוכים, ניב אונז, פאַטערל, לאַנגע יאָרן, נעם אונז ניט נעוואַרפן ווי מען באַמערקט עס אָפט אין אונזערע צייטן.

א באַוואוסטער תנא דריקט זיך אויס: אם אני כאן, הכל כאן, און איף לעב אויף דער וועלט דאָך איך אַלץ. און דאָס מיינט אז טאַמער אפילו האָב איך ניט אַלץ, וואָס עס גלוסט זיך מיר קאָן איך דאָך האָפן דאָס אַלץ, און האָב, וועט מען קומען לעבט קאָן מען אַלץ דערוואַר־טען, אָבער מאַכט מען שוין א סוף אויף שטענדיק איז פאַרפאַלן: לא ישוב עוד לביתו ולא יכירנו מקומו.

דערפאַר, הייסט עס, האָבן די אירן פון שטענדיק אַן זיך צופיל ניט אָפּגע־נעבן מיר ווי דיר טויטע אין דאָס געוווכט וואָס מער משמח זאָל זיין זיך אויף דער וועלט. דער טויטער האָט נעקראָגן דעם נאָמען בר מינן, ניט אונזערער, א זאָך, וואָס האָט מיט די לעבעדיקע קיין שום שייכות ניט. נאָך מער, דער טויטער איז דערקלערט געוואָרן אלס אומרייניגער קענגשטאַנד און א א לע־בעדיקער רירט זיך אַן אַן אים, ווערט ער אומריין אויף א געוויסער צייט. ער מוז דערנאָך גוט אויסבאַדן זיך אין ריינעם וואַסער, ער זאָל קאָנען קומען צוריק אין דער מחנה.

ווערן אין מדבר — אים האָט זיך דען געגלויבט שטאַרבן? האָט ער דען וויי־ניק איינגע'טענדיקט מיט דעם רבונו של עולם אין זיך ביי אים קנאה בעבע־טער ער זאָל אים שענקען לעבן. אויף אין דער תורה ווערט עטלאַכע מאָל דערמאָנט אריכת ימים: וועסטו טאָג אין דו מיצוה, וועסטו האָבן לאַנגע יאָר, וועסטו לעבן לאַנג. און ווי מען זאָל ניט דרייען און פשט'לען וועגן אַן עולם הבא, האָט מען אַבער די עולם הזה אויף ניט אויפגעגעמאַכט מיט דער האַנט, ווייל זיי, אונזערע עלטערן, האָבן געהאַט א געוווכן באַ־גריף פון לעבן און האָבן זיך מיט דעם שנעל אויפגעגעפירט ווי מען באַמערקט עס אָפט אין אונזערע צייטן.

א באַוואוסטער תנא דריקט זיך אויס: אם אני כאן, הכל כאן, און איף לעב אויף דער וועלט דאָך איך אַלץ. און דאָס מיינט אז טאַמער אפילו האָב איך ניט אַלץ, וואָס עס גלוסט זיך מיר קאָן איך דאָך האָפן דאָס אַלץ, און, וועט מען קומען לעבט קאָן מען אַלץ דערוואַר־טען, אָבער מאַכט מען שוין א סוף אויף שטענדיק איז פאַרפאַלן: לא ישוב עוד לביתו ולא יכירנו מקומו.

דערפאַר, הייסט עס, האָבן די אירן פון שטענדיק אַן זיך צופיל ניט אָפּגע־נעבן מיר ווי דיר טויטע אין דאָס געוווכט וואָס מער משמח זאָל זיין זיך אויף דער וועלט. דער טויטער האָט נעקראָגן דעם נאָמען בר מינן, ניט אונזערער, א זאָך, וואָס האָט מיט די לעבעדיקע קיין שום שייכות ניט. נאָך מער, דער טויטער איז דערקלערט געוואָרן אלס אומרייניגער קענגשטאַנד און א א לע־בעדיקער רירט זיך אַן אַן אים, ווערט ער אומריין אויף א געוויסער צייט. ער מוז דערנאָך גוט אויסבאַדן זיך אין ריינעם וואַסער, ער זאָל קאָנען קומען צוריק אין דער מחנה.

דער טויטער איז פאַר דעם אידן געווען אומריין און מען האָט אים לאַנג ניט געהאַלטן צווישן די לעבעדיקע מיר וועלן ניט ריידן וועגן דיר היגע מנהגים, אָבער לאָז זיך יעדער עלטער־רער, איבערגעקומענער איר, דערמאָנען ווי אזוי מען איז זיך מיט טויטע באַ־גאַנגען אין דער אַלטער היים. לאַנג ליגן דעם טויטן אין הויז האָט מען ניט געלאָזן, חברה קדישא פלעגט קומען אַזוילן ביינאַכט. בייטאָג, פאַרטאָג, זיך מתעסק געווען מיטן ברמינן, אויף שנעל אויסגעגעפירט אויפן בית עולמין און מקבר געווען. וואָס איז דאָ אייליג־ניש? גאָרנישט קיין אייליגניש, נאָר א טויטער דאַרף נישט זיין צווישן לעבע־דיקע; א מענש כל זמן ער לעבט, מעג ער זיין ווי קראַנק און שוואַך, איז ער אונזערער. ער געהערט צו דער וועלט, די וועלט געהערט צו אים. אָבער האָט ער אויסגעהויבט זיין לעצטן אָטעם, ווערט ער אויס מחותן מיט דער וועלט מיט די לעבעדיקע, און זיין קערפּער, דער דער חומר קערט זיך אויף, און וואַנען ער איז געגומען געוואָרן, כי עפר אתה ואל עפר תשוב.

אויסגייענדיק פון דעם דאָזיקן שטאַנדפּונקט האָט מען זיך ניט איידן ניט געוואָלט צופיל אָפּגעבן מיט דעם נאָמען בר מינן, ניט אונזערער, א זאָך, וואָס האָט מיט די לעבעדיקע קיין שום שייכות ניט. נאָך מער, דער טויטער איז דערקלערט געוואָרן אלס אומרייניגער קענגשטאַנד און א א לע־בעדיקער רירט זיך אַן אַן אים, ווערט ער אומריין אויף א געוויסער צייט. ער מוז דערנאָך גוט אויסבאַדן זיך אין ריינעם וואַסער, ער זאָל קאָנען קומען צוריק אין דער מחנה.

זי איז געווען קליין, שטאַכלעניק און פלינק ווי א אינגל. איר טאָכטער ווידער, איז געווען שטאַרק, פון גרויס וואוקס, שוין ניט מער יונג און איר טאַליע איז געווען פלאַך. ס'איז געווען אין אונדז, די טאָכטער נאַסטיע האָט זיך געאיילט אויפצוראַמען די וואור־נונג, וואָס איז באַשטאַנען פון איין צימער און א קיך. די מוטער איז גע־שטאַנען אין מיטן צימער, איר פּנים אַנגעשפּאַרט אויף דער דאַלאַנע פון האָנט און האָט נעהאַלטן אין איין בורטשען: "ווי איז מיר, ווער האָט